

O původu Piurkova seznamu romských slov u Miklošiče²

On the origin of Piurko's list of Romani words in the work of Miklosich

Abstract

The focus of the article is a dialectological analysis of a Romani wordlist that was published in 1872 by Franz Miklosich with an introductory note 'A wordlist recorded in the vicinity of Uzhhorod and provided to me by Mr. Piurko'. The article discusses the linguistic material from the dialectological viewpoint and comes to the conclusion that the words cannot represent a dialect of Romani from the vicinity of Uzhhorod, but rather a dialect of the Abov (Abaúj) region spoken in and around the town of Košice (Kassa).

Key words

dialectology, North Central Romani, Romani, wordlist

Jak citovat

Beníšek, M. 2020. O původu Piurkova seznamu romských slov u Miklošiče. *Romano džaniben* 27 (2): 115–125.

1 Michael Beníšek působí na Seminári romistiky KSES FF UK. E-mail: michael.benisek@ff.cuni.cz

2 Tato studie vznikla za podpory projektu Univerzity Karlovy Progres Q10: Jazyk v proměnách času, místa, kultury.

Úvod

Systematický dialektologický výzkum romských nářečí středovýchodní Evropy, a zejména tzv. centrálních dialektů, je realizován v posledních zhruba dvaceti letech týmem romistů a lingvistů soustředěných na Univerzitě Karlově v Praze. Stěžejním dialektologickým počinem byl projekt *Jazykový atlas centrální romštiny* (2011–2013),³ v jehož řešitelském týmu byl i autor těchto řádků. Na sběr dat navázaly předběžné dialektologické analýzy i vytvoření dosud nepublikované pracovní verze dialektologického atlasu centrální romštiny (Elšík, Beníšek a Bodnárová, v přípravě). Nashromážděná data vrhají nové světlo i na dříve publikované práce o romštině z prostředí středovýchodní Evropy a umožňují analýzu těchto prací z dialektologického hlediska (srov. Beníšek 2017b; Bodnárová 2020).

Předmětem této stati je dialektologická analýza 203 romských výrazů, dílem frází a krátkých vět, které uveřejnil Franc Miklošič (Miklosich 1872: 62–63) ve druhém svazku svého rozsáhlého díla o romštině s úvodní poznámkou „*Vocabular in der Gegend von Ungbhvár aufgezeichnet und mir von Herrn Piurko mitgetheilt*“ (Seznam slov zaznamenaný v okolí Užhorodu a sdělený mi panem Piurkem). Oním panem Piurkem byl zřejmě jeden z Miklošičových žáků, pozdější řeckokatolický kněz a ukrajinský literát a básník Theodor Bohdan Piurko.⁴ Okolí Užhorodu autor dále nespecifikuje, ale vzhledem k době publikace jej v nejširším smyslu můžeme ztotožnit s územím tehdejší užské župy, v jejímž centru se Užhorod, sídlo župy, nacházel. Dnes je toto území rozdělené mezi Slovensko, Ukrajinu a (velmi malou částí) Maďarsko, přičemž na Slovensku pokrývá většinu sobranceckého a přilehlou část michaloveckého okresu na úplném východě země, na Ukrajině tvoří nejzápadnější část Zakarpatské oblasti a Užhorod dnes představuje pohraniční město a administrativní centrum Zakarpatí.

Odhlédneme-li od jižních oblastí někdejší užské župy, kde u Romů došlo k jazykové asimilaci k maďarštině, a severovýchodních oblastí, kde je rodným jazykem Romů lokální ukrajinština (rusínština), Romové na tomto území tradičně mluví nebo mluvili varietami tzv. severocentrální romštiny (srov. Beníšek 2017a, 2020). Severocentrální romština představuje jednu z nářečních skupin romštiny, která se etablovala v severních župách někdejších Uher a dnes jí mluví Romové na Slovensku, v Česku, v částech jihovýchodního Polska a v několika málo lokalitách západní Ukrajiny (viz Elšík 2020; Elšík a Beníšek 2020; srov. též Boretzky 1999, 2007; Boretzky a Igla 2004). Užské regiony romštiny na Slovensku i na Ukrajině jsou přitom součástí východního makroareálu severocentrální romštiny a zároveň

3 Koordinovaný Viktorem Elšíkem a financovaný Grantovou agenturou České republiky.

4 V seznamu Miklošičem vlastněných rukopisů, které se týkají romštiny, je jako autor slovního seznamu z okolí Užhorodu uveden právě Bohdan Piurko (Soós 2000: 102).

jeho východní periferií, za níž buď Romové nemluví romsky, anebo jsou mluvčími jiných romských dialektů, zejména vlašských a sedmihradských. Spolu s užskou romštinou do východního makroareálu řadím i další dialekty východního Slovenska (zhruba od Spiše a Turni dále na východ) i romské dialekty hraničních oblastí jihovýchodního Polska a haličské Ukrajiny (srov. Beníšek 2020).⁵

Východní makroareál severocentrální romštiny však není nářečně homogenní. Je protkán sítí izoglos, které na dialektologických mapách oddělují různé nářeční areály a regiony. V následujících řádcích se tak slova a slovní tvary z Piurkova seznamu pokusím porovnat s rysy romštiny z území někdejší užské župy a ověřit jejich původ v okolí Užhorodu, popřípadě za pomoci srovnávací dialektologie vypátrat jejich původ jinde. Vzhledem k tomu že budu porovnávat skoro sto padesát let starý materiál s dnešním stavem romštiny, budu muset vzít v úvahu odlišnou relevanci různých jazykových rysů, které slovníček odhaluje. Zatímco konzervativní rysy nepředstavují průkaznou evidenci pro původ v oblasti, kde se dané rysy objevují v současnosti, protože u nich můžeme předpokládat širší geografickou distribuci v minulosti, jazykové inovace jsou naopak silným ukazatelem původu v oblasti zasažené příslušnou inovací. V každém případě pak jazykové inovace, na rozdíl od konzervatismů, vylučují původ v těch dialekttech, se kterými slovní seznam příslušné inovace nesdílí.

Slova Piurkova glosáře jsou zapsána v podobě, v jaké jsou zaznamenána v Miklošičově díle. Od současné transkripce severocentrálních dialektů v česko-slovenském prostředí se Piurkova ortografie liší v podstatě jen zápisem palatální nazály spřežkou ⟨nj⟩ namísto ⟨ñ⟩. Dorzální frikativa /x/ je podobně jako v dnešním standardizovaném pravopise severocentrální romštiny (Hübschmannová, Šebková a Žigová 1991; Hübschmannová a kol. 2006) u Piurka zapisována spřežkou ⟨ch⟩ a nikoli jednoduchým ⟨x⟩, které je běžné v současných mezinárodních akademických přepisech. V následujících odstavcích je v romských tvarech tato hláska z čistě komparativních důvodů zapisována příslušnou spřežkou. V některých slovech, zejména v přejímkách z maďarštiny, se objevují i dlouhé vokály, které jsou ve slovníčku většinou zaznamenávány cirkumflexem (stříškou).

1 Základní charakteristika

Piurkův glosář zcela jistě představuje varietu romštiny pocházející z východního makroareálu severocentrální romštiny. Vedle tvarů charakteristických pro celou

⁵ Elšík (2020) podle připravovaného nářečního atlasu centrální romštiny člení severocentrální romštinu do čtyř základních podskupin (západní, střední, východní a severní) a ty dále odlišuje od tzv. přechodných dialektů. Můj koncept východního makroareálu zahrnuje dialekty východní i severní podskupiny a neliptovské dialekty střední podskupiny podle Elšíkovy klasifikace. Podobně jako v jiných situacích nářečního kontinua bez výrazných nářečních hranic je třeba každou interní klasifikaci severocentrální romštiny chápat spíš jen jako praktickou referenční pomůcku, která je závislá na vybraných definičních kritériích.

severocentrální romštinu, jako je *keci* „kolik“, na takový původ ukazují fonologické podoby slov zděděných z praromštiny, které jsou typické právě pro dialekty východního makroareálu, např. *pindro* „noha“, *graj* „kůň“, *te chuťel* „skočit“, *cikno* „malý“, *verdan* „vůz“, *tecinel* (správně *te cinel*) „koupit“, *trast* „železo“. Z lexémů typických pro východní dialekty severocentrální romštiny se u Piurka objevuje například *mala* „louka“, *dĩndarde* „dlouhé“ a *slugadis* (*slugadĩs*?) „voják“. Četná jsou slova maďarského původu, např. *brugova* „basa“, *vonovo* (*vonovos*?) „smyčec“, *kerstos* (*kerestos*?) „kříž“, *imâr*, *mar* „už“, *te lejivinel* (*te ľivinel*?) „střílet“, *harangos* „zvon“, *te harangozinel* „zvinit“, *palca* „hůl“, *ezeros* „tisíc“, která jsou ve východní severocentrální romštině běžná i dnes, a *korĉma* „hospoda“, *kaveháza* „kavárna“ (vedle toho též analogicky utvořené *cukerháza* „cukrárna“), *ĉoka* „kavka“⁶ a *medva* „medvěd“, která jsou v severocentrální romštině dnes už méně častá. Seznam dále obsahuje četné slovakismy, včetně slov nářečního východoslovenského původu, např. *palenka* „pálenka“, *turnja* „věž“, *andelos* „anděl“, *stolkos* „židle“, *obrazis* „obraz“, *švabľikos* „zápalka“, *mlāka* „kaluž“, *ostro* „ostrý“, *stromos* „strom“, *pozoris* „pozor“, *dachos* „střecha“, *orlos* „orel“, *gerokos* „kabát“, *modľin tut* „modli se“, *herminra* (správně *herminla*) „bude se hřmít“, *bliskinla* „bude se blýskat“, vedle slov zřejmě přejatých ze slovenštiny, která poskytují i možnou maďarskou etymologii, např. *kalapa* „klobouk“, *maĉka* „kočka“, *samaris* „osel“, *živanjis* „raubíř, zloděj“, *pĉpa* „dýmka“. Původ Piurkova seznamu slov lze tedy lokalizovat do oblasti dnešního východního Slovenska a považovat jej za ranou ukázkou tzv. „východoslovenské romštiny“.

Vzhledem k době vzniku nás nepřekvapí výskyt několika historismů. Mezi ně patří např. socionymum *hajduvos* „hajduk“ (evidentně z maďarského *hajdú*) a také názvy tehdejších rakousko-uherských měn: gulden (zlatý) je nazýván *njemciko*, tedy doslova „německý“, přičemž Piurko udává i příklad fráze *deš njemcika* „deset zlatých“ („zehn Gulden“), zatímco pro krejcar se objevuje přejímka nářečního slovenského *grajcar* (spisovně *grajciar*), jak lze soudit z příkladu *deš grajcara* „deset krejcarů“ („Zehn Kreutzer“). Za pozornost stojí i slovenská přejímka *sklepa*, které je přiřazen dnes už archaický význam „klenba, klenutá místnost“ („Gewölbe“).

K základní charakteristice je třeba dodat i to, že slovní seznam obsahuje i četné omyly, slova chybně zapsaná, zřejmě přeslechy a nesrovnalosti typografického charakteru. Na některé z těchto omylů jsem poukázal už v předchozích řádcích (viz též následující odstavce), z dalších lze zmínit formu *holof* „kalhoty“ (správně mělo být zapsáno *cholof* či *cholon*), *bišin* „děšť“ (*brĩšint/brĩšind*), *zaralo manuš* „silný člověk“ (*zoralo manuš*), *amen amen mararo* „pereme se“ (*amen amen maras*), *cingerľi ĉižma* „roztrhaná holínka“ (*ĉhingerďi ĉižma*). Většinou též chybí aspirace, např. u slov *laĉo* „dobrý“, *ĉavoro* „chlapec“, *ĉajori* „dívka“, *ker* „dům“, *kas* „seno“,

6 U Piurka je překlad „vrána“ („Krähe“).

purt „most“, *tut* „mléko“, *kosno* „šátek“, *keles* „tančíš“, *pral* „bratr“, *pen* „sestra“, *čuri* „nůž“, *čon* „měsíc“ a dalších. Někde je naopak aspirace nadbytečná, např. u *khana* „uši“,⁷ a jen zřídka je zápis aspirace náležitý, např. u *jakba* „oči“, *nakh* „nos“, *thulo* „tlustý“ a *kham* „slunce“. Konsonanty s neutralizovanou znělostí na konci slov jsou zapisovány nezněle, např. *skamint* „stůl“, *jak* „ohně“, *gat* „košile“, *panč* „pět“, *dat* „otec“, *ruf* „vlk“, *bof* „pec“, ale ani toto pravidlo není konzistentní (*jiv* „sníh“). Zřídka se objevuje i špatná segmentace s mylným překladem. Například *andalečcherchenj* s uvedeným významem „hvězdy“ („die Sterne“) je ve skutečnosti předložková fráze *andal e čerchenj* „z hvězdy“. Nakonec nacházíme i zcela popletené tvary, například *mulasel* „zemřít“ (zřejmě *mulas* „zemřel“ plus neidentifikovaný element) a *avčakel* „věřit“ (s možnou interpretací *av ča khel* „pojď jen tančit“ či *av čhaje* „pojď dívka“).

2 Užský původ?

Vedle slov charakteristických pro celou východoslovenskou oblast severocentrální romštiny obsahuje seznam i slova a slovní tvary, na které je možné narazit jen v části východních severocentrálních dialektů. V této sekci proberu tato slova ve vztahu k potenciálnímu původu v užské romštině.

Fonologické podoby některých slov ukazují na původ ve východnějších dialektech východního makroareálu, a tedy odpovídají užské romštině. Stejně jako u Piurkovy formy *ov* „on“ absentuje v užských varietách u zájmen třetí osoby protetické /j/. Tvar slovesa „najít“ se objevuje podobně jako v Užsku s iniciálním /a/ (*araklom*, spíše *arakhblom*, „našel jsem“) a tvar slovesa „česat“ s iniciálním /u/ (*tu na sal uchandī* „ty nejsi učesaná“, v seznamu je však věta špatně segmentovaná a zapsaná *tu na salu chandī*). Dále tvar substantiva *maro* „chléb“ vylučuje původ na severovýchodním Slovensku v oblastech, kde se zachovala konzervativnější podoba slova *mandro*. Z forem slov přejatých z východoslovenských dialektů je třeba zmínit podobu *oblaka* „okno“ s iniciálním vokálem, která v Užsku existuje vedle formy *blaka* běžnější v jižních a zakarpatských varietách. Ve slovníčku se též objevuje hungarismus *vados* pro postel, který opět charakterizuje severní variety slovenského regionu užského areálu oproti jižnímu a zakarpatskému *than* (z původního významu „místo“). Slova *oblaka* a *vados* by tak mohla naznačovat původ slov v severních varietách užského areálu, např. z okolí dnešních Sobranců nebo oblasti mezi Sobrancemi a Michalovcemi (srov. Beníšek 2017a: 28).

Vokabulář však obsahuje i větší množství forem, které jsou v rozporu s předpokládaným užským původem. Piurko například zaznamenává archaická slova a konzervativní fonologické podoby slov, se kterými je dnes možné se setkat jen v části východních severocentrálních dialektů, ale v žádných užských varietách. Právě u těchto slov a slovních tvarů je třeba vzít v úvahu možnost,

⁷ Ve slovníčku je singulárový překlad „Ohr“, tedy „ucho“.

že se mohla v části užské romštiny objevovat ještě v 19. století a poté vymizet. Z hláskoslovných variant romských slov se v seznamu objevuje podoba grecismu *skamint* s koncovým /t/ oproti dnešní užské podobě *skamin*, dále armenismus *rikono* „pes“ (srov. Boretzky 1995: 143), který je v dnešní užské romštině zastoupen jen regresivně asimilovanou formou *rukono*, popř. *rokono*, a nakonec *balval* „vít“, které v dnešní užské romštině vystupuje jen v disimilovaných formách s rotacismem *barval* (*barval*, *barvaj*). Zajímavý je i zápis slova *deel* „bůh“, které jako by stálo na pomezí mezi původní romskou podobou *devel*, stále běžnou v některých západních dialektech severocentrální romštiny, a haplologickou formou charakteristickou pro současnou východní severocentrální romštinu *del* (v užské romštině na Slovensku též *dil*, na Zakarpatí většinou diftongizované *dejl*). Ještě nápadnější je pak přítomnost některých starých slov, která v dnešní užské romštině nejsou vůbec doložená. Vedle archaického slova pro meč *charo* je to například z řečtiny přejaté slovo pro babičku *mami*, které se stále objevuje na Spiši, ale dál na východ už je doložen jen slavismus *baba*. V seznamu slov je také stará jihoslovanská přezdívka pro pivo *lovina*, která je stále typická pro romské dialekty na Spiši, Turni a Abově, zčásti na Šariši a výjimečně i na Zemplíně, zatímco v celé užské romštině se dnes objevuje jen novější přezdívka *pivos*. Další jihoslovanská přezdívka *gendalos* „zrcadlo“ (zapsaná jako *gendales*) charakterizuje spišskou, turnanskou, abovskou, šarišskou a nejzápadnější zemplínskou romštinu, nikoli však užskou romštinu, kde jsou lokální slovenské přezdívky, např. (*d*)*žveredlos* a *žveritkos*, popř. formy přejaté z maďarského *tükör* na Zakarpatí.

Zatímco Piurkova slova zmíněná v předchozím odstavci představují konzervativnější slovní tvary, než jaké jsou v užské nářeční oblasti doloženy dnes, objevuje se v seznamu slov i opačný případ: novější slovo místo staršího existujícího v dnešní užské romštině. To je případ slovenské přezdívky *čizma* „holínka, vysoká bota“, místo které užská romština zachovává starší *cirach*. S přezdívkou *čizma* a absencí *cirach* se v severocentrální romštině východního Slovenska setkáváme fakticky jen v západnějších dialektech: na Spiši, Turni, Abově a v části Šariše. Ještě podivnější je pak výskyt slovního tvaru *kompíra* pro bramboru. Tato lokální slovenská přezdívka se v romštině objevuje pouze na Abově, což je zároveň jediná oblast výskytu slovenského tvaru *kompere* pro brambory (ASJ 4.II.39). Všechny užské variety romštiny na Slovensku i na Zakarpatí mají ve významu brambora jinou východoslovenskou přezdívku *bandurka*, která charakterizuje i nejvýchodnější východoslovenská nářečí zemplínsko-užská a zčásti šarišská (ibid.). Výskyt tvaru *kompíra* je tedy silně podezřelý a oblasti kolem Užhorodu nepřislušející jak z hlediska romštiny, tak z hlediska slovenštiny coby zdrojového jazyka.

Z obecných fonologických rysů, které se ve slovníčku reflektují, je podezřelá absence středových diftongů, tolik typických pro celou užskou romštinu. Užské ekvivalenty slovníkových tvarů *šero* „hlava“, *lolo* „červený“, *čor-* „krást“, *enja* „devět“ jsou *šeiro*, *loulo*, *čour-*, *eiňa*, které by patrně byly zapsané v podobě *šeiro*, *loulo* nebo

lovlo apod. Proti původu v užské romštině mluví i gramatické rysy, které seznam odhaluje. Ve větě *tu čordal mri čapka* „ukradl jsi mi čepici“ tvar *čordal* obsahuje perfektivní sufix *-d-*, avšak v celém užském areálu má toto sloveso perfektivní sufix *-n-* (*čourňal*). Dále číslovka *bišujek* 21 obsahuje číslovkový konektor *-u-*, zatímco v užské romštině jsou u číslovek 21 až 29 doloženy pouze formy s konzervativním konektorem *-t(h)aj-* (*bištajjek*). Velmi nápadná je nakonec i podoba infinitivů zapisovaných s koncovým *-el* (*te marel* „bít“, *te bašavel* „hrát“, *te pijel* „pít“ atd.), jelikož Užsko spolu se Zemplínem patří k těm areálům severocentrální romštiny, ve kterých je infinitiv roven formám druhé a třetí osoby plurálu a je tedy zakončen na *-(e)n*.

3 Abovský původ?

Pochybnosti o užském původu vedou k otázce, z jakého jiného regionu by mohl slovní seznam pocházet. Důležitou indicií poskytuje přítomnost věty *avas Šebešiste* „pojďme do Šebeše“ („gehen wir nach Schebesch“). Šebeš, německy Schebesch a maďarsky Zsebes, je někdejší abovská vesnice na jih od Košic a dnes městská část Košic Šebastovce. Je vysoce nepravděpodobné, že by mluvčí romštiny od Užhorodu před jedním a půl stoletím mluvili o tom, že půjdou do malé vesnice u Košic vzdálené desítky kilometrů vzdušnou čarou. Původ na Abově by přitom poskytoval perfektní vysvětlení pro většinu rysů, které neodpovídají užské romštině.

Zřejmě nejpřesvědčivější doklad abovského původu skýtá již zmiňované slovo *kompira* „brambor“, které v severocentrální romštině existuje pouze na Abově, přičemž Abov je i jediný region Slovenska, kam slovenská dialektologie klade výskyt zdrojového (plurálového) *kompere* (ASJ 4.II.39). Abov zároveň patří do oblasti běžného výskytu výše zmíněných slov *lovina*, *gendalos* a *čižma*, která se nevyskytují v užské romštině. Co se slova pro stůl týče, Abov charakterizuje právě Piurkova forma s koncovým */t/* *skamint*. Dále se na Abově vyskytují obě podoby slova pro psa, původnější a slovníčkové *rikono* i novější *rukono*, přičemž *rikono* je běžnější na severu a *rukono* na jihu, ale i na jihu jsou místa, např. Čaña, ve kterých jsou doloženy obě formy. Abovská romština má také perfektivní kmenový sufix *-d-* u slovesa *čor-*, tvar *čordal* tedy výborně odpovídá Abovu. Podobně u číslovky 21 je v datech z dialektologických výzkumů na Abově doložen tvar *bišujek* a v neposlední řadě infinitiv má na celém Abově formy na *-(e)l*. Proti původu na Abově zároveň nemluví ani ta slova, která by nebyla v rozporu ani s užským zdrojem, ať už jde o neprotetické zájmeno třetí osoby *ov* či o tvary *oblaka* „okno“, *araklòm* „našel jsem“ a *uchandĩ* „učesaná“.

Ke slovům problematickým pro Abov patří *mami* „babička“, které je dnes v rámci východního Slovenska prakticky jen na západní Spiši a v podobě *mama* též na Gemeru. Vzhledem k tomu, že se jedná o konzervatismus, je však

pravděpodobné, že v 19. století bylo *mami* rozšířenější, než je dnes, a ze Spiše mohlo sahat i na sousední Abov. V každém případě má i současná distribuce slova *mami* blíž k Abovu než k Užsku. Ještě méně sporné je adjektivum *d'indardo* „dlouhý“, které je charakteristické pro východní severocentrální romštinu (viz výše), přestože ve velké části Abova je běžnější jiné adjektivum v tomto významu *dugo*, které sem zasahuje ze západnějších dialektů. Abov ovšem představuje hraniční oblast, kudy prochází izoglosa mezi oběma adjektivy, a Piurko tak pouze zaznamenal z dnešního pohledu řidší a nářečně periferní lexikální variantu Abova. Dále se v Piurkově slovníčku objevují dvě slova, jejichž fonologická podoba není pro Abov úplně typická. První případ představuje substantivum pro vítr, které má na Abově formu *balvaj* namísto Piurkova *balval*. Zaznamenaná forma *balval* je opět konzervativnější, takže i v tomto případě je možné, že ještě v 19. století se *balval* objevovalo i na Abově, vyloučit však nelze ani možnost, že sběratel slov ve skutečnosti narazil na *balvaj*, ale slovo bylo nepřesně zapsáno, podobně jako mnohá jiná. Druhý sporný případ je zároveň jediným, kdy forma zachycená v glosáři je bližší užským varietám spíš než abovským. Jedná se o výše zmíněnou maďarskou přejímku pro postel, která má na Abově západnější podobu *bad'os*. Forma *vad'os* zaznamenaná u Piurka se objevuje hned na východ od Abova na Zemplíně, takže opět nelze vyloučit, že dříve dosahovala i na Abov, popřípadě dosavadní nedoloženost formy *vad'os* na Abově vychází jen z nedostatku našich dat. V každém případě proti tomuto jedinému případu stojí desítky jiných, které ukazují na Abov spíš než na okolí Užhorodu.

4 Závěr

Srovnávací dialektologická analýza ukazuje, že Piurkův seznam slov u Miklošiče (1872: 62–63) nepředstavuje užský dialekt romštiny, a to bez ohledu na to, kde byla slova sebrána. Dílko je záznamem abovské romštiny, což naznačuje, že jazykový materiál byl sebrán v okolí Košic a nikoli Užhorodu. Jako alternativní vysvětlení se nabízí, že slova sice byla zaznamenaná v okolí Užhorodu, ale od mluvčího, který pocházel od Košic. Vzhledem k přítomnosti věty, která odkazuje k abovské lokalitě, se však přikláním k první variantě. Miklošičova zmínka Užhorodu v úvodu slovníčku se tedy jeví jako omyl.

Původ slov na východním Slovensku zároveň znamená, že Piurkův slovníček je jednou z nejstarších publikovaných ukázek severocentrálního dialektu romštiny z území Slovenska. Je o pět let starším než Ihnátkovo *Cigány Nyelvtan* (Ihnátko 1877; srov. Kutlík–Garudo 1988), avšak o několik desetiletí mladší než rukopisy Jakaba Koritschnyáka (1806) a Václava Kohouta (Kohauth 1821), které shodou okolností také zaznamenávají romštinu z abovské župy (Tökölyová a Andrš 2015; Bodnárová 2020; Elšík 2020).

Literatura

- ASJ = Habovštiak, A. a kol. 1984. *Atlas slovenského jazyka IV. Lexika*. Bratislava: Veda.
- Beníšek, M. 2017a. *Eastern Uzb varieties of North Central Romani*. Nепublikovaná disertační práce. Praha: Univerzita Karlova.
- Beníšek, M. 2017b. Miklosich's vocabulary of Galician Romani and its affinities with today's North Central Romani of Halychyna. In: Kozhanov, K., Osłon, M., Halwachs, D. W. (eds.). *Das amen godi pala Lev Čerenkov. Romani historija, čhib taj kultura*. Graz: Grazer Linguistische Monographien, 98–110.
- Beníšek, M. 2020. Lexikální (mikro)dialektologie užské romštiny. *Romano džaniben* 27 (1): 45–89.
- Bodnárová, Z. 2020. Rukopisy Václava Kohautha. *Romano džaniben* 27 (1): 153–181.
- Boretzky, N. 1995. Armenisches im Zigeunerischen (Romani und Lomavren). *Indogermanische Forschungen* 100: 137–155.
- Boretzky, N. 1999. Die Gliederung der Zentralen Dialekte und die Beziehungen zwischen Südlichen Zentralen Dialekten (Romungro) und Südbalkanischen Romani-Dialekten. In: Halwachs, D. W., Menz, F. (ed.). *Die Sprache der Roma. Perspektiven der Romani-Forschung in Österreich im interdisziplinären und internationalen Kontext*. Klagenfurt: Drava, 210–276.
- Boretzky, N. 2007. The differentiation of the Romani dialects. *Sprachtypologie und Universalienforschung* 60 (4): 314–336.
- Boretzky, N., Iglá, B. 2004. *Kommentierter Dialektatlas des Romani*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- Elšík, V. 2020. Centrální romština a příspěvky k jejímu strukturnímu popisu a dialektologii. *Romano džaniben* 27 (1): 5–42.
- Elšík, V., Beníšek, M. 2020. Dialectology of Romani. In: Matras, Y. Tenser, A. *The Palgrave handbook of Romani language and linguistics*. Palgrave Macmillan, 389–427.
- Elšík, V., Beníšek, M., Bodnárová, Z. *The linguistic atlas of Central Romani*. V přípravě.
- Hübschmannová, M., Šebková, H., Žigová, A. 1991. *Romsko-český a česko-romský kapesní slovník*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Hübschmannová, M. a kol. 2006. *Pravidlá rómského pravopisu*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav.
- Ihnátko, Gy. 1877. *Cigány Nyelvtan*. Losonc: Róth Simon.
- Kohauth, V. 1821. *Exercitatio linguae Zingaricae*. Rukopis.
- Koritschnyák, J. J. M. 1806. *Fundamentum linguae Zingaricae*. Rukopis.
- Kutlík-Garudo, I. E. 1988. O začiatkoch romistiky na Slovensku. *Slovenský národopis* 36 (1): 45–57.

Miklosich, F. 1872. *Über die Mundarten und die Wanderungen der Zigeuner Europa's II. Beiträge zur Grammatik und zum Lexicon der Zigeunermundarten.* Wien: Karl Gerold's Sohn.

Soós, I. 2000. *Józseffőherceg cigány levelezése.* Szekszárd: Romológiai Kutatóintézet.
Tököllyová, O., Andrš, Z. 2015. Rómčina v rukopisoch z 19. storočia z kláštoru premonštrátov v Jasove. *Romano džaniben* 22 (1): 107–113.

62

FRANZ MIKLOSICH.

VI. Vocabular

in der Gegend von Ungvár aufgezeichnet und mir von Herrn Piurko mitgetheilt.

skamint Tisch	te vičinel schreien	85 mas Fleisch
kalapa* Hut	avčakel glauben	kompira Erdapfel
holof Hose	45 potinel zahlen	maro Brod
čizma* Stiefel	pečivel werfen (te čivel)	te chal essen
5 jakha Auge	megma noch nicht	tut Milch
vašta Mund	imâr* schon	90 gruvni Kuh
khana Ohr	raj Herr	čuči te pijel saugen
nakh Nase	50 ranji Frau	te rrovel weinen
vast Hand	živanjis* Räuber, Dieb	te kekel tanzen
10 pindro Fuss	rašaj Geistlicher	te šunel hören
šero Kopf	te lejivinel schiessen	95 baro gross
angušta Finger	puška* Flinte	cikno klein
bala Haar	55 deel Gott	nane lačo čavoro ein
panji Wasser	andelos Engel	schlimmer Knabe
15 jak Feuer	oltaris* Altar	šukar čaj ein schönes
graj Pferd	harangos* Glocke	Mädchen
manuš Mensch	te harangozinel* läuten	lolo kosno ein rothes
šukar schön	60 čavoro Knabe	Tuch
kalo schwarz	čajori Mädchen	100 zaralo manuš ein star-
20 lolo roth	romni Gattinn	ker Mensch
parno weiss	rom Gatte	uči turnja ein hoher
jiv Schnee	oblaka* Fenster	Thurm
bišin Regen	65 stolkos Stuhl	nažužo panji trübes
džungalo schlecht	ker Haus	Wasser
25 lačo gut	vačos* Bett	lači mol guter Wein
mol Wein	te čutel springen	but love viel Geld
palenka* Brantwein	sklepa Gewölbe	105 šuka(r)lavuta eineschöne
lavuta Geige	70 koréma Schenke	Geige
brugova* Bassgeige	kaveháza* Kaffeehaus	dindarde bala lange
30 vonovo* Geigenbogen	cukerháza* Conditorei	Haare
rikono Hund	mała Wiese	me somas ich war
mačka* Katze	kas Heu	tu keles du tanzest
samaris* Esel	75 lovina Bier	ov pijel er trinkt
kangeri Kirche	purt Brücke	110 amen amen mararo wir
35 turnja Thurm	obrazis Bild	schlagen uns
kerstos Kreuz	gendales Spiegel	tumen pijen duhanos ihr
veš Wald	švablikos Zündhölzchen	rauchet
kašt Baum	80 pipa Pfeife	me bašavel, richtig baša-
mulasel sterben	duhanos* Tabak	ven, sie spielen die
40 te marel schlagen	žigaris Cigarre	Geige
te bašavel geigen	húra Berg	palca* Stock
te pijel trinken	mláka Morast	thulo dick

15 <i>thuli palca</i> ein dicker Stock <i>me thuli palca araktom</i> ich habe einen dicken Stock gefunden <i>pral</i> Bruder <i>tro pral mulas</i> dein Bru- der starb <i>tri pen merla</i> deine Schwester wird ster- ben	140 <i>bo me džava ko čibalo</i> denn ich gehe zum Richter <i>murdara tut le barreha</i> ich werde dich mit einem Steine todt- schlagen <i>dik čak, ole rastar keci</i> <i>loveronjam</i> siehnur, von diesem Herrn haben wir so viel Geld bekommen <i>jek</i> 1 <i>duj</i> 2 145 <i>trin</i> 3 <i>štar</i> 4 <i>panč</i> 5 <i>šov</i> 6 <i>efta</i> 7 150 <i>ochto</i> 8 <i>enja</i> 9 <i>deš</i> 10 <i>dešujek</i> 11 <i>dešuduj</i> 12 155 <i>dešutrin</i> 13 <i>dešustar</i> 14 <i>biš</i> 20 <i>bišujek</i> 21 <i>tranda</i> 30 160 <i>trandujek</i> 31 <i>saranda</i> 40 <i>penda</i> 50 <i>šovardeš</i> 60 <i>eftavardeš</i> 70 165 <i>ochtovardeš</i> 80 <i>enjavardeš</i> 90 <i>šel</i> 100 <i>ezeros</i> * 1000 <i>njemciko</i> ein Gulden 170 <i>deš njemcika</i> zehn Gul- den	<i>deš grajcara</i> zehn Kreu- zer <i>kham</i> Sonne <i>čon</i> Mond <i>čerčenj</i> Stern 175 <i>andalečerčenj</i> die Sterne <i>balval</i> Wind <i>dat</i> Vater <i>daj</i> Mutter <i>papus</i> Grossvater 180 <i>mami</i> Grossmutter <i>bar</i> Garten <i>čibalo</i> Richter <i>dachos</i> Dach <i>čiriklo</i> Vogel 185 <i>čoka*</i> Krähe <i>medva*</i> Bär <i>ruf</i> Wolf <i>orlos</i> Adler <i>skridlos</i> Flügel 190 <i>papinj</i> Gans <i>zumin</i> Suppe <i>bof</i> Ofen <i>tecinel*</i> kaufen <i>telel</i> wegnehmen 195 <i>trast</i> Eisen <i>trastunji čuri</i> ein eisernes Messer <i>gerokos</i> Rock <i>rokla</i> Weiberrock <i>buštikos</i> Weste (Brust- fleck) 200 <i>tu na sahu chandī</i> du bist nicht gekämmt <i>modlīn tut, čavaro!</i> bete, Knabe <i>herminra</i> es wird don- nern 203 <i>mar bliskinja</i> es blitzt schon
20 <i>karti</i> Spielkarte <i>kelas karti</i> spielen wir Karten <i>avas Šebešiste</i> gehen wir nach Schebesch <i>odej hin but raja</i> dort sind viele Herren <i>čingerli čizma hin</i> er hat zerrissene Stiefel		
25 <i>gat</i> Hemd <i>bunda*</i> Bunda, Pelz <i>momeli</i> Kerze <i>verdan</i> Wagen <i>židos</i> Jude		
30 <i>slugadis</i> Soldat <i>charo</i> Säbel <i>hajduvos</i> Hajduk <i>čapka</i> Mütze <i>čuri</i> Messer		
35 <i>ostro čuri</i> ein scharfes Messer <i>učo stromos</i> ein hoher Baum <i>ko deel tut te mare!</i> Gott schlage, strafedich! <i>tu čordal mri čapka</i> du hast meine Mütze gestohlen <i>d(e) pre tute pozoris</i> gib Acht auf dich		